

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתקצ

ערב שבת קודש
פרשת דברים / חזון
ה' במנחם-אב ה'תשע"ג

יוצא לאור עלידי
מכון ליובאוויטש שעליד
צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ה' במנחם-אב ה'תשע"ג - י"ב במנחם-אב ה'תשע"ג

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ה' במנחם-אב	הלי איסורי מזבח פרק ה-ז.	הלי תמידין ומוספין פרק ד.	מ"ע ס. מל"ת ק. צח. מ"ע סב. מל"ת צט.
ש"ק	ו' במנחם-אב	הלי מעשה הקרבנות.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ה.	מ"ע סג. מל"ת קמו. מ"ע סד.
א'	ז' במנחם-אב	פרק ד-ו.	פרק ו.	מל"ת קלט. קיב. מ"ע סה.
ב'	ח' במנחם-אב*	פרק ז-ט.	פרק ז.	מ"ע פט. מל"ת קמה. קמח*.
ג'	ט' במנחם-אב**	פרק י-יב.	פרק ח.	מ"ע סו. מל"ת קמוז. מ"ע סז. מל"ת קב. קג. קלח.
ד'	י' במנחם-אב	פרק יג-טו.	פרק ט.	מל"ת קכד. מ"ע פח. פג. מל"ת קנה.
ה'	י"א במנחם-אב	פרק טז-יח.	פרק י.	מ"ע פד. פה. מל"ת צ.
ו'	י"ב במנחם-אב	פרק יט. הלי תמידין ומוספין.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	הלי פסולי המוקדשין.. בפרקים אלו. פרק א.	מל"ת פט. מ"ע לט. כט. מל"ת פא. מ"ע ל.

* השיעור של ערב תשעה באב – ללמוד קודם חצות היום. ** השיעור של תשעה באב – ללמוד במוצאי היום.

זמני השבוע*

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							72 ד'	120 ד'	
8.16	7.48.9	1.21	12.46	9.13	5.51	4.44	4.18	3.10	ו', ה' במנחם-אב
8.16	7.48.6	1.22	12.46	9.13	5.52	4.45	4.18	3.11	ש"ק, ו' במנחם-אב
8.16	7.48.2	1.22	12.46	9.14	5.52	4.46	4.19	3.12	א', ז' במנחם-אב
8.15	7.47.8	1.22	12.47	9.14	5.53	4.47	4.20	3.14	ב', ח' במנחם-אב
8.15	7.47.5	1.22	12.47	9.14	5.53	4.47	4.21	3.15	ג', ט' במנחם-אב
8.14	7.47.0	1.22	12.47	9.15	5.54	4.48	4.22	3.16	ד', י' במנחם-אב
8.14	7.46.6	1.22	12.47	9.15	5.54	4.49	4.22	3.17	ה', י"א במנחם-אב
8.13	7.46.1	1.22	12.47	9.15	5.55	4.49	4.23	3.18	ו', י"ב במנחם-אב

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת		ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש
דברים / חזון	7:11	8:28	7:27	8:31	7:27	8:32	7:28	8:29	7:28
ואתחנן / נחמו	7:09	8:25	7:24	8:27	7:24	8:28	7:25	8:26	7:25

עורך אחראי: לוי יצחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעליד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יו"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474 אינטרנט:

לראות את בית המקדש בראייה מוחשית

עניין הנצחיות קשור עם עבודתו של בעל־תשובה, שכן כבר בא לידי ניסיון ועמד בו • מכיוון שבית־המקדש השלישי יהיה נצחי, מובן שדווקא בו מתגלית שלימות העילוי של עבודת התשובה • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א. ידועה תורת רבי לוי־יצחק מברדיטשוב (שהוא הממליץ טוב ואוהב ישראל) ש"שבת חזון" הוא מלשון "מחזה", שאז "מראין לכל אחד ואחד המקדש לדעתיד".

והכוונה בזה – לעורר ולעודד את בני ישראל להוסיף בכל ענייני התורה ומצוותיה, כי כאשר רואים את המקדש דלעתיד כפי שהוא עומד בנוי על מכונו למעלה, ועבודתם של בני ישראל היא רק להמשיך ולהוריד את בית־המקדש למטה – הרי זה פועל עידוד ונתינת כוח להוסיף בכל ענייני התורה ומצוותיה, שעל־ידי זה ממשיכים ומורידים את בית־המקדש השלישי למטה, וכפסק־דין הרמב"ם¹ "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה... ומיד הן נגאלין".

ב. והנה, אף־על־פי שהעילוי הבא על־ידי ירידת הגלות ועבודת התשובה שייך גם בבית שני (הבא לאחרי חורבן בית ראשון), אף־על־פי־כן, עיקר ושלימות עילוי זה יהיה בבית־המקדש השלישי דווקא.

והנה, "חזון" ("מחזה") הוא תרגום של ראייה, וזוהי השייכות המיוחדת ד"חזון" ל"מקדש דלעתיד", כי היות ש"מקדש דלעתיד" בא לאחרי הירידה דזמן הגלות ועבודת התשובה דבני ישראל בזמן זה [כפסק־דין הרמב"ם דלעיל שהגאולה (והמקדש) דלעתיד היא לאחרי עבודת התשובה "בסוף גלותן"], לכן יהיה באופן נעלה יותר מאשר בית־המקדש הראשון שהיה קודם הירידה דגלות, על־דרך העילוי דבעל־תשובה לגבי צדיקים. וזהו מה שהגילוי של ה"מקדש דלעתיד"

והביאור בזה: אף־על־פי שבית ראשון (שנבנה על־ידי שלמה המלך, שעליו נאמר "ויישב שלמה על כיסא ה'") היה בדרגה נעלית ביותר, ועד שבעת חנוכת בית־המקדש הראשון "לא עשו ישראל את יום־הכיפורים", מפני שגילוי זה היה נעלה יותר מכללות העניין דיום־הכיפורים, ולכן "יצתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנין לחיי העולם הבא"² – אף־על־פי־כן, ישנו עילוי בבית שני שלא היה בבית ראשון.

וכמובן ממאמר רז"ל³ "ביום חתונתו זה מתן תורה, וביום שמחת לבו זה בניין בית־המקדש":

(2) מועד־קטן ט, א.
(3) תענית כו, ב.

(1) הלכות תשובה, פרק ז' הלכה ה'

החילוק שבין מספר אחד למספר שלוש הוא – על־דרך החילוק שבין יום ראשון שלישי דמעשה בראשית: יום ראשון נקרא "יום אחד", לפי שאז היה הקב"ה יחיד בעולמו. ויום שלישי עניינו שהוכפל בו כי טוב, "אחת לגמר מלאכת השני, ואחת לגמר מלאכת היום", היינו, שיום השלישי מגלה את העניין ד"כי טוב" גם ביום השני, כי ביום השני מצד עצמו היה ה"טוב" בהעלם – שאינו בא בכתיבה (ועל־אחת־כמה־זכמה שאינו בא בקריאה), ודווקא ביום השלישי מתגלה הכוונה הפנימית שביום שני, שבעצם הרי זה גם עניין ד"כי טוב".

ובעבודת האדם – הרי זה החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת הבעל־תשובה:

"יום אחד" עניינו – עבודת הצדיקים, שאצלם לא שייך עניין אחר מלבד אלוקות – הקב"ה יחיד בעולמו, ואין נתינת מקום כלל לעניין דהיפך הקדושה.

יום שני עניינו – נתינת מקום לעניין דהיפך הקדושה, ואף־על־פי־כן, גם ביום שני ישנו בהעלם עניין "כי טוב", כי מה שישנו נתינת מקום לעניין של היפך הקדושה (כללות עניין החטא, שעל זה נאמר "ונפש כי תחטא – תוהא"), הרי זה כדי להפוך זאת לקדושה.

ועבודת הבעל־תשובה היא על־דרך העניין דיום השלישי, היינו, שלאחרי שחטא ופגם כו' (שזהו עניין הפירוד והמחלוקת דיום שני), הרי הוא מהפך עניינים אלו לקדושה, ועל־ידי זה הרי הוא מגלה את העניין ד"כי טוב" שביום השני.

וכמבואר בתניא⁴ בפירוש הכתוב "וגם רשע ליום רעה", "שישוב מרשעו ויעשה הרע שלו יום ואור למעלה", שעל־ידי זה נפעל נחת־רוח למעלה, כמבואר שם שיש "שני מיני נחת־רוח לפניו יתברך... וזה שכתוב ועשה לי מטעמים... לשון רבים, שני מיני נחת־רוח": הא' – מעבודת הצדיקים, והב' – מהפיכת הרע ל"יום אור", שזוהי עבודת הבעל־תשובה.

אבל אף־על־פי־כן, ביום שני עצמו ישנו עניין זה בהעלם בלבד, וגילוי הדבר נפעל ביום השלישי דווקא, שאז מתגלה שהכוונה בעניין "שני" היא –

כשם שבנוגע ל"יום חתונתו זה מתן תורה" נעשה עילוי מיוחד על־ידי עבודת התשובה שבזמן גלות בבל, שזהו העילוי דפורים (שאו "קיימו מה שקיבלו כבר", קיום ותוקף לכללות העניין דמתן־תורה) לגבי יום־הכיפורים ("יום חתונתו זה מתן־תורה" – יום־הכיפורים שניתנו בו לוחות אחרונות), כמבואר בתיקוני זוהר שיום־הכיפורים הוא "כפורים", כמו פורים (היינו, שפורים הוא למעלה מיום־הכיפורים), ועד שהעילוי דפורים הוא למעלה ממדידה והגבלה, כמאמר רז"ל "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע".

כמו כן מובן בנוגע ל"יום שמחת לבו זה בניין בית־המקדש" – שמפני היות בית שני לאחרי עבודת התשובה דגלות בבל, היה בו עילוי לגבי בית ראשון.

אמנם, עיקר ושלמות עיקר זה יהיה ב"מקדש דלעתיד" (בית־המקדש השלישי) דווקא, כי בית שני לא היה בניין נצחי, שהרי לאחריו היה עניין של חורבן וגלות, ועילוי זה יתגלה בבית־המקדש השלישי דווקא, שהוא יהיה בית נצחי, גאולה שאין אחריה גלות.

דהנה, עניין הנצחיות (בית נצחי) קשור עם עבודת התשובה – כמובן על־פי דברי הרמב"ם אודות העילוי דבעל־תשובה לגבי צדיק, שהבעל־תשובה בא לידי ניסיון ועמד בו, שאז בטוחים שעבודתו תהיה באופן נצחי, מה־שאי־כן בנוגע לצדיק שלא בא לידי ניסיון, שאי־אפשר לדעת כיצד תהיה הנהגתו כאשר יבוא לידי ניסיון (אף־על־פי שהוא בחזקת כשרות). ועל־דרך העילוי דשטר שיצא עליו ערעור ונתקיים בבית־דין, שיש לו תוקף נצחי וכו'.

ולכן, מאחר שעניין הנצחיות ישנו רק ב"מקדש דלעתיד" (ולא בבית שני) – מובן, שעיקר ושלמות העילוי שבעבודת התשובה (הקשורה עם עניין הנצחיות) מתגלה בבית־המקדש השלישי דווקא.

ג. עניין זה (שהעילוי הנפעל על־ידי עבודת התשובה שבזמן הגלות – שהיה כבר בבית שני – יתגלה ב"מקדש דלעתיד" (השלישי) דווקא) מתבטא בזה ש"המקדש דלעתיד" הוא בית־המקדש השלישי.

הביאור בזה:

(4) פרק כ"ז

וכמובא באחרונים שהראייה עלידי משקפיים נחשבת לראייה מוחשית בנוגע לעניינים שבהם צריך להיות ראייה מוחשית.

וזהו עילוי שבת חזון לגבי שאר ימי השנה:

בתפילת שחרית בכל יום ויום אומרים ב"שירת הים" "מקדש אידי כוננו ידיך", דקאי על המקדש דלעתיד, וכן אומרים "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים", שקאי על ירושלים ובית המקדש. אבל עניין זה הוא באופן של ראייה שכלית בלבד, ואילו בשבת חזון "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" - בראייה מוחשית.

להפוך זאת ל"יום אור", "האור כי טוב". ומאחר שביום השלישי מתגלה עניין ה"כי טוב" שביום שני - הרי זה באופן נעלה יותר מעניין ה"כי טוב" שביום הראשון, וזהו מה שיום השלישי הוכפל בו כי טוב, באופן של "כפליים לתושיה" (שזהו עילוי הבעלייתשובה לגבי צדיקים), ש"כפליים" מורה על עניין שבאין-ערוך לגמרי (ולא רק ב' פעמים בלבד), כמובן ממאמר רז"ל במקום שבעלייתשובה עומדים צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד שם (היינו, לא רק שבפועל אינם עומדים שם, אלא הדבר אינו ביכולתם כלל),

אלו שרואים בשבת חזון את המקדש דלעתיד, בפועל ממש, אינם זקוקים להסברת וביאור העניין בעת ההתוועדות...

דהנה, ישנם עניינים שבזמן הזה אין יכולים לראותם בראייה מוחשית, ואז זקוקים לראייה שכלית, וכידוע המבואר (באיגרת הקודש⁵ ובכמה מקומות) בעניין "חכם עדיף מנביא", שעלידי ראייה שכלית דחכם (ועל-דרך זה מובן בנוגע לראייה שכלית של נביא, שזהו בחינת ה"חכם" שבו) יכולים להשיג במדרגות נעלות יותר מאותן המדרגות המתגלות בראייה מוחשית אצל הנביא - לפי שבזמן הזה לא שייך גילוי המדרגות הכי נעלות באופן של ראייה מוחשית (ולכן זקוקים לראייה שכלית), אבל לעתיד-לבוא, כאשר יקויים הייעוד "ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך" [ובלשון הקבלה: כאשר יהיה גילוי פנימיות עתיק, שגילוי זה נעלה יותר מכל הגילויים שבזמן הזה, שהם מחיצוניות עתיק] - תהיה ראייה מוחשית (לא רק ראייה שכלית) בכל הדרגות הנעלות ביותר.

ועל-דרך זה מובן בנוגע לענייננו: במשך כל השנה לא שייך לראות את המקדש דלעתיד בראייה מוחשית - כל זמן שנמצאים עדיין בזמן הגלות. אבל בשבת חזון נפעל עילוי מיוחד - שאז

שעילוי בעלייתשובה לגבי צדיקים הוא באין-ערוך לגמרי (כי אם נאמר ש"כפליים" פירושו ב' פעמים בלבד (ולא באין-ערוך) - אינו מובן מדוע אין ביכולתם לבוא לדרגה זו).

ועל-פי זה מובן שכשם שעניין "כי טוב" שביום השני מתגלה ביום השלישי דווקא, כמו כן העילוי הנפעל עלידי עבודת התשובה בזמן הגלות (שישנו גם בבית שני) מתגלה ב"מקדש דלעתיד" - בית המקדש השלישי דווקא.

ד. והנה, אף-על-פי שבשבת חזון "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" באופן של "מחזה", היינו, שהראייה היא עלידי עניין של לבוש - אין זה שולל את עניין הראייה המוחשית, כי גם כאשר הראייה היא עלידי לבוש, הרי הוא רואה את עצם ומהות הדבר בראייה מוחשית.

ובדוגמת הראייה עלידי "משקפיים": אף-על-פי שהראייה עלידי "משקפיים" היא עלידי לבוש של זכוכית - הרי עלידי זה רואה האדם את עצם ומהות הדבר בראייה מוחשית (ולכן מותר להרכיב "משקפיים" ביום השבת, מאחר שעל-ידי זה יכול האדם (הזקוק לזה) לראות כדבעי).

(5) סימן י"ט

הנשמה נמצא אמנם בשמים, אבל העבודה לקשר את עצמו עם מזל הנשמה – שייכת לכל אחד ואחד מישראל, ובאופן ד"לא בשמים היא".

1. ההוראה מזה בנוגע לפועל:

כאשר יהודי יודע ששבת זו היא "שבת חזון", על שם התחלת ההפטרה "חזון ישעיהו" [ששמו מורה על עניין הישועה], ויודע שבשבת זו "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" [כפי שכבר נדפס בספרי חסידות, וכפתגם הצמח־צדק שעניין שבדפוס הוא לדורות] – עליו להשתדל שהוא אמנם יראה את המקדש דלעתיד בפועל ממש, על־ידי זה שמקשר את עצמו עם שורש ומזל נשמתו למעלה.

זאת אומרת: אין לו להסתפק בזה שיודע שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו רואה את המקדש דלעתיד, והוא מסביר לו אודות עניין זה כו' – אלא עליו לדעת ש"מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד", ולכן צריך הוא בעצמו לראות זאת.

ישנה אומנם נתינת־כוח מנשיא דורנו, על־דרך עניין "הקב"ה עוזרו", כי "צדיקים דומין לבוראם" – אבל זהו עניין של נתינת־כוח בלבד, ואילו העבודה עצמה (ובענייננו: ראיית המקדש דלעתיד) צריכה להיעשות על־ידי כל אחד ואחד באופן פרטי, ולא להסתפק בזה שיודע שאצל נשיא דורנו ישנו עניין זה בתכלית השלימות.

ועל־דרך האמור לעיל בנוגע לדניאל והאנשים אשר היו עמו: אין הכוונה שראיית המראה היתה על־ידי דניאל בלבד, והוא סיפר להם אודות עניין זה – אלא גם האנשים אשר היו עמו ראו זאת באופן ש"מזליהו חזו" – (על־כל־פנים), היינו, שמזל הנשמה שלהם ראה את המראה (וראייה זו פעלה עליהם בהיותם למטה).

ועל־דרך זה בנוגע לענייננו: אין להסתפק בזה שנשיא דורנו רואה את המקדש דלעתיד, אלא כל אחד ואחד צריך להשתדל לראות בעצמו את המקדש דלעתיד, מאחר ש"מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד".

(חלק מהתועודות שבת־קודש פרשת דברים, שבת חזון ה'תשמ"ב. התועודות תשמ"ב כ"ך ד, עמ' 1944-1940 – בלתי מוגה)

"מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" בראייה מוחשית, על־דרך ומעין גילוי הדרגות הנעלות ביותר בראייה מוחשית לעתיד־לבו.

ה. והנה, ישנם הטוענים שלמרות שיודעים את הפתגם הנ"ל (שבשבת חזון מראין לכל אחד ואחד את המקדש דלעתיד) אינם רואים זאת בפועל ממש (בראייה מוחשית)!

– אלו שרואים בשבת חזון את המקדש דלעתיד בפועל ממש, אינם זקוקים להסברת וביאור העניין בעת ההתועדות; אבל המדובר הוא אודות אלו הטוענים שאינם רואים את המקדש דלעתיד בפועל ממש!

והתשובה לדבר – איתא בגמרא⁶ על הפסוק: "וראייתני אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי (חגי, זכריה ומלאכי) – לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם... וכי מאחר דלא חזו מא טעמא איבעיתו, אף־על־גב דאינהו לא חזו, מזליהו חזו".

זאת אומרת: אין הכוונה שדניאל ראה את המראה וסיפר זאת לאנשים אשר היו עמו, וסיפורו של דניאל הטיל עליהם "חרדה גדולה" – אלא מה ש"חרדה גדולה נפלה עליהם" היה לפי ש"מזליהו חזו", היינו, שמזל הנשמה שלהם ראה את המראה. [וזהו גם ביאור הבעל שם טוב אודות מאמר רז"ל "בכל יום ויום בת קול יוצאת כו'" – דלכאורה אינו מובן: מהי התועלת בהכרזת ה"בת קול" כאשר אף אחד אינו שומע זאת?! וממה־נפשך: עצם העניין קיים גם ללא הכרזת ה"בת קול", ואילו התועלת שבהכרזת ה"בת קול" (שישמעו זאת בעולם) אינה נפעלת (לכאורה) כאשר אף אחד אינו שומע את ה"בת קול"! – אלא זהו על־דרך העניין ד"מזליהו חזו"].

ועל־דרך זה מובן בנוגע לענייננו: למרות שהוא טוען שאינו רואה את המקדש דלעתיד, הרי מזל הנשמה שלו בוודאי רואה את המקדש דלעתיד, וראייה זו פועלת עליו כפי שהוא נמצא למטה (על־דרך העניין ד"חרדה גדולה נפלה עליהם"). ונמצא שעבודתו היא רק לקשר את עצמו עם שורש ומזל נשמתו. ועל זה נאמר "לא בשמים היא": מזל

6) מגילה ג,א.

טעימה והתחלה של הגאולה

לימוד הלכות בית הבחירה מתוך כוסף והשתוקקות

כיוון שעומדים על סף הגאולה שבאה תיכף ומיד ממש, מובן, שלימוד הלכות בית הבחירה בשנה זו צריך להיות באופן אחר לגמרי: לכל לראש – שהלימוד הוא לא מצד התגברות רגש האבילות וההשתדלות לתקן החיסרון דחורבן בית המקדש, אלא (גם לולי החורבן) מצד הכוסף וההשתוקקות למעלה והשלימות של בית המקדש השלישי...

(משיחת שבת פרשת בלק, י"ז (טו"ב) בתמוז, התנש"א. התוועדות תנש"א, כרך ד, עמ' 40)

הליכה בדרכיו של אהרון

בעמדנו בשבת... שבה מתחילים גם ספר חמישי, ובפרט כשחל בחודש החמישי, שבו מודגש החוזק והתוקף דבית המקדש העתידי בגאולה העתידה, שהיא (לא רק גאולה שלישית, אלא גם גאולה רביעית, ועד) גאולה חמישית, להיותו למעלה לגמרי מחילוקי הדרגות דבית ראשון ושני, גאולה ראשונה ושנייה... צריכה להיות הדגשה מיוחדת בנוגע לנקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות.

ועניין זה בא במעשה בפועל על-ידי ההליכה בדרכיו של אהרון (שיום הסתלקותו בחודש החמישי באחד לחודש)... לא (רק) מפני שביטול הגלות הוא על-ידי ביטול סיבת הגלות... אלא ההדגשה דאהבת ישראל היא – שבאה בתור טעימה ועד להתחלה דהגאולה האמיתית והשלימה הקשורה עם נקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות, שמודגשת באחדותם של ישראל, מצד בחינת ה'יחידה' (דרגה החמישית) שבכל ישראל בשווה, שהיא ניצוץ מנשמתו של משיח, 'יחידה' הכללית. ועל-פי זה יש להוסיף גם בפירוש "ומקרבן לתורה" – שהכוונה היא לקירוב ללימוד התורה דגאולה העתידה, "תורה חדשה מאתי תצא".

(מהתוועדות שבת קודש פרשת מטות מסעי, ב' במנחם אב התנש"א – ספר השיחות תנש"א, כרך ב, עמ' 719-717)

עוד זעקה ותביעה

כמדובר כמה פעמים, כבר סיימו כל העניינים ובית המקדש עומד ומוכן למעלה, ועל-דרך זה בנוגע לכל העניינים – "הכל מוכן לסעודה", כל העניינים כבר מוכנים כביכול בתוך תיבה סגורה ומסרו את התיבה ואת המפתח שלה לכל יהודי, הדבר היחיד שעליו מחכים הוא – שיהודי יזעק עוד זעקה ועוד בקשה ותביעה ועוד תזכורת: "עד מתי?!"...

ועל-ידי זה הוא פועל שמיח-צדקנו נכנס עכשיו לתוך בית-הכנסת זה ולוקח את כל הנמצאים כאן, בתוך כלל-ישראל, לארצנו הקדושה...

(משיחת ש"פ דברים תנש"א. ספר השיחות תנש"א, כרך ב, עמ' 735)

למען יתומי חללי מערכות ישראל

כהשגחת אב על בנוי דאג הרבי שהנערים היתומים יבלו את הקיץ במקום הטוב להם לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות • פעילות שהתנהלה במשך שנים על־ידי צעירי־אגודת־חב"ד באה"ק, ובאמצעות אנ"ש נוספים במקומות הקייטנות בחו"ל • פרסום ראשון של מכתבי מזכירות הרבי בנושא • אביהם של יתומים

בימי הפסח שעברו. ובזמן שמחתנו בפרט. ולעניין הקייטנה הוסיף הרבי:

אין בהאמור סתירה לארח את הנערים בני המצוה, והנערות בנות־המצוה בקייטנה בכפר חב"ד...
ואכן, במשך כמה שנים התקיימה קייטנה ליתומים בני־המצוה על טהרת־הקודש.

תשומת לב לחיזוק הכשרות

במקביל יזמו ארגונים שונים, בשיתוף אגף השיקום במשרד הביטחון, טיולים לנערים בחוץ־לארץ. הדבר הטריד את מנוחת הרבי שביקש לעשות הכול כדי שגם בחו"ל יזכו הנערים לאוכל כשר ואווירה מתאימה.

בפנייתו אל הרב ישראל לייבוב כותב הרב חזקוני בכ"ח סיון תשל"א: "בדבר הילדים והילדות שנוסעים לבעלגיא, בקשנו את הרב חייקין שי' להשתדל ככל האפשר לו בעניין הכשרות. מובן שיש לנצל בזה כל מקור השפעה. ומה שכת"ר [שכבוד תורתו] יוכל בטח יעשה גם הוא. ידיעות מפורטות אודות זמן נסיעתם, הכתובות שלהם

להזמין לחגים וגם קייטנה...

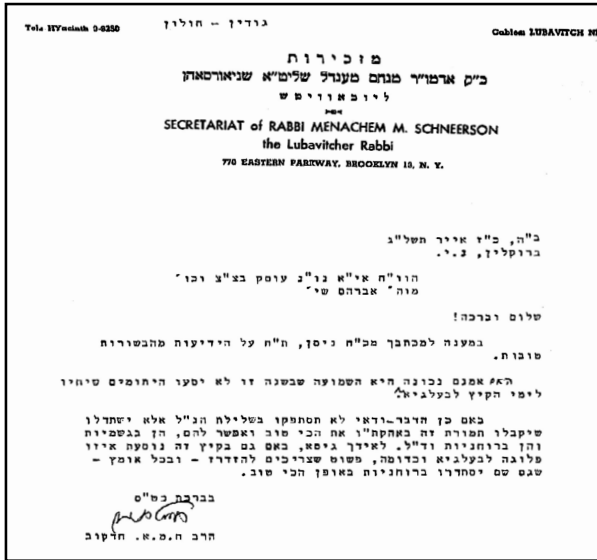
אחרי מלחמת ששת הימים הוקמה האגודה לעידוד אלמנות ויתומי צה"ל (אודותיה סיפרנו במדור זה בעבר) במסגרת צאנז"ח באה"ק, ופעילותה רוכזה על־ידי הגב' שפרה גולומבוויץ'. במסגרת הפעולות הייתה פעולה נוספת שהתנהלה בחשאי־תמה, והיא: קייטנה וטיולים ליתומי מערכות ישראל.

הנושא הטריד את הרבי: כיצד יבלו הנערים את חופשת־הקיץ? האם הקייטנה והטיולים בהם ישתתפו יהיו על טהרת־הקודש?!

ראשית דבר החל בקיץ תשכ"ח. מטעם צעירי אגודת חב"ד אורגנה לראשונה חגיגת בר־מצווה ליתומים. בהמשך לה הועלתה הצעה לארגן עבורם טיול לניו־יורק למשך חודש תשרי. הרבי שלל זאת לגמרי במכתב ארוך (נדפס באגרות־קודש כרך כה עמ' קסט"קע), שבסופו כתב:

תחליף להצעה האמורה... להזמין את הברי־מצוה ביחד עם האמהות וכו' לכפר חב"ד לימי המועדים והימים טובים דחודש תשרי הבא־עלנו־לטובה, כל הימים או חלק מהם, ועל דרך שסידרו זה

בבעלגיא, וכו' בטח מועילות, ונא להודיען לנו".

בט"ו סיון תשל"ב כותב הרב חדקוב לר"א גודין: "ת"ח [בתשואת חן] על שהזדרת להודיענו ע"ד [על דבר] משלוח היתומים שיחיו לבעלגיא, וע"פ הנ"ל כתבנו כבר להרב חייקין שי".

בשבוע של פרשת פינחס תשל"ב מדווח ר"א גודין:

"להרב דבריסל הרה"ג ר' עזריאל שיחי' חייקין שלחנו עד כה 9 מכתבים של משפחות הדורשות מאכל כשר בשביל בניהם בקייטנה בבלגיה, אלמנה אחת הבטיחה לכתוב ישר להרב ר' עזריאל שיחי'".

כנראה שהעניינים היו יגעים שכן בט"ז מנחם אב מדווח שוב הרב גודין לרב חודקוב:

"אתמול קבלנו מכתב... שבו הוא מביע דאגתו בנוגע לאספקת מאכל כשר לקייטנים".

בכ"ז באייר תשל"ג כותב הרב חודקוב לר' אברהם גודין כתגובה לידיעה שהופיעה במכתבו מיום ח' באייר תשל"ג: "היום נודע לי מפי מר א. איסרוב (ממשרד הביטחון) כי כבר נמנו וגמרו שהשנה לא יתקיים הביקור של היתומים בבלגיה. תודה לה'!"

האם אמנם נכונה היא השמועה שבשנה זו לא יסעו היתומים שיחיו לימי הקיץ לבעלגיא? באם כן הדבר – ודאי לא תסתפקו בשלילת הנ"ל אלא ישתדלו שיקבלו תמורת זה בארה"ק ת"ו את הכי טוב שאפשר להם, הן בגשמיות והן ברוחניות וד"ל [ודי למבין]. לאידך גיסא, באם גם בקיץ זה נוסעת איזו פלוגתא לבעלגיה וכדומה, פשוט שצריכים להזדרז – ובכל אומץ – שגם שם יסתדרו ברוחניות באופן הכי טוב.

בברכת כס"ס [כל טוב סלה],

הרב ח.מ.א. חדקוב

המכשול כמנוף לתעמולה!

מכתב מעניין במיוחד כותב הרב חודקוב לר'

אברהם גודין בו' בתשרי תשל"ז, ממנו אנו למדים על שהתרחש בקיץ תשל"ז:

מאשר אני בת"ח [בתשואת חן] קבלת מכתבך מכ"ו אלול.

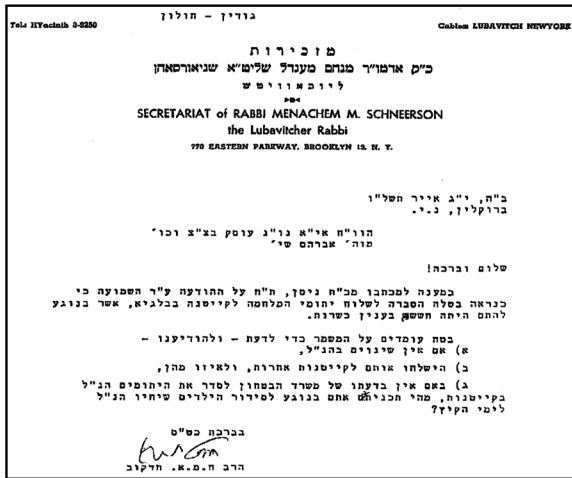
שמח אני על הבשורה שהגברת שפרה תי' מרוזוב תתעניין עם המשפחות של אלה שנסעו השנה להולנד בכלל, ובאלה שמכירה היא בהם מכבר בפרט.

לפענ"ד [לפי עניות דעתי] כדאי תשומת לב מיוחד לחיזוק ההכרה ע"ד [על דבר] כשרות והדיוק בזה אצל אלה הילדים שלדאבוננו הגדול הוכרחו שלא ברצונם בקיץ הזה לטעום מאכלים אחרים ר"ל [רחמנא ליצלן]. ואולי המכשול הזה יגרום לחיזוק ועידוד בתעמולה לשמור כשרות בכלל ואצל הנ"ל בפרט, עד שאפילו זדונות ומכש"כ [ומכל שכן] שגגות תהינה לזכיות.

בברכת חתימה וגמר חתימה טובה,

הרב ח.מ.א. חדקוב.

החששות (כנראה של הרבי) עלו כבר בתחילת הקיץ, כאשר ר' אברהם הודיע שהשנה התבטלה תוכנית הנסיעה לחו"ל. כתגובה קיבל את המכתב הבא (י"ג אייר תשל"ז), שבו מבקש ממנו הרבי "לעמוד על המשמר" באשר לתוכניות הקיץ של היתומים:

במענה למכתבו מכ"ח ניסן, ת"ח [תשואת חן] על ההודעה ע"ד [על דבר] השמועה כי כנראה בטלה הסברה לשלוח יתומי המלחמה לקייטנה בבלגיא, אשר בנוגע להתם היו חששות בענין כשרות.

בטח עומדים על המשמר כדי לדעת – ולהודיענו –

(א) אם אין שינויים בהנ"ל,

(ב) הישלחו אותם לקייטנות אחרות, ולאילו מהן,

(ג) באם אין בדעתו של משרד הבטחון לסדר את היתומים הנ"ל בקייטנות, מהי תוכניתכם אתם בנוגע לסידור הילדים שיחיו הנ"ל לימי הקיץ?

שהילדים לא יפסידו

בכ"ד בסיון תשל"ז שוב כותב הרב חודוקוב מכתב ארוך לרב גודין, ובו נאמר:

מאשר הנני בתודה קבלת מכתביו מי' י"ז וי"ח סיון. והנה תמינ[ה] גדולה אשר בה בעת אשר גם לפי חוק המדינה מחויבים להאכיל בצבא ובשאר מוסדות הממשלה מאכל כשר, לא יכלו להשפיע שאת הילדים – ובפרט יתומי המלחמה שיחיו אשר הוריהם בצבא אכלו מאכלים כשרים – יסדרו במעוני קיץ כשרים.

וגם באם לאו – הנה כמו על דרך שחלק מהם סודרו באנגליא בקייטנה שעומדת תחת חסות הקהילה החרדית מדוע לא יכלו לסדר גם את שאר הילדים אצלם גופא, או בקייטנות אחרות השייכות לנו או קייטנות כשרות אחרות. ואולי יכולים עכ"פ [על כל פנים] עוד עכשיו לעשות דבר מה לטובת הנ"ל?

ומכיון שע"פ [שעל פי] כתבו נמצאו שנים מהיתומים שביטלו נסיעתם הנ"ל, בטח תשתדלו אשר לא יפסידו מזה, וימצאו להם קייטנה כשרה בארה"ק ת"ו. ובאם יש צורך – אולי מחוץ לארץ. ונא להודיענו עכ"פ [על כל פנים] מתי הם נוסעים, כמה מהם, שמונתיהם (אם אפשר), לאיזה מקום הם נוסעים ולכמה זמן.

מכתב זה בא בהמשך למכתב שכתב ר' אברהם גודין (בי"ט סיון) לרב חודוקוב:

במשרד הבטחון סרבו לתת לנו רשימת היתומים הנוסעים לבלג'י, לפי דברי מר א. איסרוב (אתו אנו עומדים בקשר) הוא הודיע לכל אלה שזכו בגורל לנסוע לבלג'י ששם לא כשר, אבל רק שניים ביטלו נסיעתם.

הילדים מוזמנים לבלג'י לכל חודש אוגוסט. כבר כתבתי לכב' כי קבוצת יתומים נוסעת בהתחלת יולי לאנגל' (גם מר א. איסרוב נוסע איתם), אבל שם הקייטנה תחת חסות הקהילה החרדית.

בנוגע לקייטנות בארץ, אין משרד הבטחון עכשיו מטפל בזה. כבר שנים אחדות שלמשרד הבטחון אין תקציב עבור קייטנות, כי לפנסיה החודשית שמקבלות האלמנות יש תוספת עבור קייטנה לילדים.

בכ"ז תמוז תשל"ז כותב הרב חודוקוב לר"א גודין:

"בדבר הנסיעות דהיתומים שיחיו לחוץ לארץ, בטח ידועים לך כבר כל הפרטים שבזה, מי הנוסעים, לאן נוסעים, לכמה זמן, וכו' וכו'. ונא להודיענו זה בהקדם כי אולי בעזרה ש"ת יוכלו גם מכאן לפעול דבר מה לטובתם, נוסף על מה שבטח גם אתה בעצמך תתקשר באופן ישר עם אנ"ש שיחיו בכל המקומות הנ"ל וכו'". ובאותו תאריך ממש בדיוק שנה לאחר מכן להנ"ל:

ההגיעו לך ידיעות מהנעשה עם היתומים שיחיו שנסעו בימי הקיץ הן לבלגיא והן לאנגליא?

הלכות ומנהגי חב"ד

ערב שבת קודש

ה' במנחם אב

ב'שבת חזון' לובשים בגדי שבת¹.

שבת קודש פרשת דברים

ו' במנחם אב, 'שבת חזון'²

בקריאת התורה מסיימים לכוהן "כאשר דיבר לכם" ומתחילים ללוי "איכה אשא לבדי", כנדפס בחומשים הרגילים³.

גם השבת עורכים 'סיום' עם סעודה⁴.

מנחה⁵. פרקי אבות – פרק ג'.

מוצאי שבת קודש: מבדילים על היין⁶.

יום שני

ח' במנחם אב, ערב תשעה באב

אחר חצות היום, לומדים דברים המותרים בתשעה באב, כמו איוב, ובדברים הרעים שבירמיהו, ומדרש איכה⁷.

אמירת שיעורי חת"ת היום: לכתחילה – לפני חצות היום⁸. בדיעבד – עד השקיעה⁹.

לימוד רמב"ם: רק לפני חצות¹⁰ (השלמה – רק במוצאי תשעה באב).

לימוד ענייני בית הבחירה (ע"פ סדר לימודו של כאו"א): כמו בחת"ת דלעיל¹¹.

במנחה אין אומרים תחנון¹².

סעודה המפסקת¹³:

נהוג לשבת על הארץ (בהפסק איזה דבר¹⁴)

1) ספר המנהגים עמ' 46, שכן נהג אדה"ז, וש"נ לפוסקים הדנים בעניין זה, וראה המובא בנדון ב'לוח השבוע' לשבת שעברה.

הטעם – כדי למנוע אבילות דפרהסיא בשבת. ולהעיר מהנהוג בין אנ"ש (וכלל החסידים – נטעי גבריאל פכ"ה הערה טו), שאף את פסוקי התוכחה מהפסרת 'חזון' [אבל – גם את הפסרת ת"ב שחרית] אין קוראין בניגון איכה, שלא כמנהג העולם (המובא בשו"ת הריב"ש סי' קיב, מג"א סי' רפב ס"ק יד, שערי אפרים שער ט סכ"ז). וראה 'מנהג ישראל תורה' סי' תקנ"א ס"ק ג.

2) "מצווה לפרסם (ו"בשם אומר)" אודות תורת הרה"צ מברדיצ'וב בעניין 'שבת חזון' ש'חזון' מלשון ראייה, שבו מראים לכל אחד ואחת את המקדש דלעתיד מרחוק" – 'התועודיות' תשמ"ח ח"ד עמ' 132.

3) כך נהגו אצל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בליובאוויטש, ולא כנדפס בס' המנהגים ס"ע 31 ובלוח כולל חב"ד. וראה בקשר להנהגה זו ב'לוח השבוע' לשבוע שעבר, הערה 6.

4) סה"ש תנש"א ח"ב עמ' 708 (נעתק ב'לוח השבוע' בשבוע שעבר).

5) הסיבה לאריכות הקטעים לעולים בקריאת התורה בפרשת 'ואתחנן' במנחת שבת ובימי שני וחמישי, היא לכאורה מפני שאין רוצים לסיים או להתחיל ב'בית פעור'. וע"ע.

6) בלוח כולל חב"ד, ע"פ הרמ"א סי' תקנ"א ס"י, כתב שנותנים לשבת לתינוק שהגיע לחינוך בענייני ברכות, אך עדיין אינו יודע להתאבל על ירושלים [ובאמת קשה להגדיר מצב כזה. וראה א"א

להרה"צ מבוטשאטש על אתר], ואם אין תינוק – שותה המבדיל בעצמו, ע"כ. וראה שיחות קודש תשל"ח ח"ג עמ' 496 (בהוצאה החדשה: ח"ד עמ' 388), שבמוצאי"ק מטו"מ, ב' מנ"א, שכח המבדיל והחל לשנות את היין מהכוס, והרבי הורה בידו תנועת תמיהה, ואמר [או סימן בידו] שינתו לילד לשנות [היו שם מעט בחורים. הילד היה אלחננדוב שי' בר"ד מרוזוב, בן י"א אז, שחונך בביתו שלא לשנות מהיין ולכן סירב לראשונה, ושוב סימן לו הרבי לשנות, ולבסוף נענה] וכשהילד שתה, חיך הרבי [ביתר, ויצא לחדרו] (והוא מרשימת הרה"ח ר' שלום יעקב שי' חזן. ההוספות במוסגר מפי ר' אלחנן ואחרים שהיו שם).

7) לוח כולל חב"ד (מנהג ישראל, רמ"א סו"ס תקנ"ג).

8) כנ"ל.

9) כיוון שאף בת"ב עצמו אחה"צ (שאסור מדינא) אומרים חת"ת כדלהלן.

10) כן הוא ב'מורה שיעור' להרמב"ם (מוגה).

11) ע"פ ההוראה ללומדם בת"ב אחה"צ. וראה להלן הערות 57, 58.

12) את פרקי המשניות שאומרים חייבים ובעלי יארציית אחרי התפילה, אומרים בתפילה זו כרגיל, ראה להלן ע"י ציון 32, שמתירים זאת אפילו בת"ב אחה"צ.

13) ע"פ לוח כולל חב"ד.

14) המקור להימנע מלשבת על הקרקע ממש, מובא בשע"ת סי' תקנ"ב ס"ק ג. וראה כף החיים שם ס"ק לט, ובילקוט יוסף ח"ז

בתשעה באב נועלים נעלי גומי ובד או סנדל שאינו של עור. ודלא כהמחמירים בזה¹⁸.

מדליקים אור רק כפי הנחוץ לתפילה ולקריאת הקינות, ולא יותר¹⁹.

אחר שמונה עשרה – קדיש תתקבל. יושבים²⁰ על הארץ (כנ"ל) וקוראים 'איכה'. בכל פרק המתחיל 'איכה' מגביהים את הקול יותר²¹. פסוק 'השיבנו' האחרון, אומר הקהל בקול רם יחד עם החזן²².

בספר המנהגים מובא סיפור על הרה"צ מרוז'ין וחסידיו, בקשר לזריקת 'בערעלאך' ומעשי שובבות בתשעה באב. כנראה הובאו הדברים כדי שלא ירבו באבלות יותר מדי²³.

אחר הקינות – 'ואתה קדוש', קדיש [שלם, ללא תתקבל²⁴]. עלינו, קדיש יתום²⁵.

אַבְל בתוך ה'שבעה' רשאי ללכת לבית הכנסת

ואין חולצים הנעליים. ואסור לאכול שני תבשילים, אבל פירות חיים או חמאה וגבינה חיים, אפילו כמה מינים, מותר. ואסור לשתות משקאות חריפים, וקפה או תה מותר. לא ישבו לאכול שלושה ביחד, ואם אכלו – לא יזמנו. מותר לאכול עד השקיעה.

נוהגים לאכול [בסוף הסעודה – פת טבולה באפר, וכן] ביצה קשה וקרה טבולה באפר, על שם הכתוב 'ויגרס בחצץ שיני, הכפישני באפר'. ואם אוכלים תבשיל בסעודה המפסקת, יש נוהגים לאכול את הביצה אחרי ברכת המזון¹⁵.

יום שלישי

צום תשעה באב¹⁶

ביום שני, לפנות ערב, חולצים את הנעליים ומסירים את הפרוכת¹⁷ [וכיסיי הבימה ועמוד הש"ץ].

18 עיין שערי תשובה ואחרונים בסימן תר"ד. דרכי חיים ושלום ס"ק תרע"ג – ספר המנהגים עמ' 46.

19 שו"ע ס' תקנ"ט ס"ג, וראה 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ז. ה' נרות הנהוגים בעמוד הש"ץ, מדליקים היום וגם מחר כרגיל.

20 מי שיצא לצרכיו, מותר ליטול ידיו עד קשרי אצבעותיו לתפילה (שו"ע אדה"ז ס' תר"ג ס"ד). ותמיד רצוי לגעת במקום המכוסה, כדי ליטול ולברך אשר יצר בידיים נקיות, (שם). במטה: אפרים שם כ' שהנוטל בכל השנה ג"פ יכול גם עתה ליטול כך, והובא בכמה ספרים ללא חולק. ולפ"ז ניתן בשחרית, לאחר לבישת הבגדים, ליטול ידיו שוב עם מגבת כנהוג כל השנה (אלא שרק עד קשרי אצבעותיו) כדי לברך ברכות השחר.

21 בדברים שבין איש לאשתו נוהגות היום כל ההרחקות שבס' קצ"ה (כמבואר בשו"ע אדה"ז ס' תרט"ו ס"א ביהכ"פ, ודין ט"ב זהה ליו"כ כדבריו בקו"א יו"ד ס' קפ"ד ריש ס"ק ב). וכנראה שמסיבה זו, כשחל ברי"מ היום, אין לוקחים זוג ל'קוואטר' (ראה גם בנטעי גבריאל ח"ב פרק פא ס"ז והערה כ).

22 היינו לא רק שלא יישב על הספסל, אלא שיש לקרוא איכה וקינות לא בעמידה אלא דווקא בישיבה על הקרקע. כן הביא בס' 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ה' מס' נוהג כצאן יוסף, ומשמעות הרוקח, מהרי"ל, כל בו וסדר היום, עיי"ש.

23 לוח כולל חב"ד.

24 רמ"א ס' תקנ"ט ס"א.

25 וראה 'תורת מנחם – התוועדות' תשי"א ח"ב עמ' 262: "בליובאוויטש היו משחקים בתשעה באב עם 'בערעלאך'... ולא היה זה 'שלא ברצון חכמים'...".

26 קדיש של הש"ץ: יאה שלמא – כיוון שהוא לאחר אמירת פסוקים. ללא תתקבל – כי כבר אמר תתקבל מיד אחרי שמו"ע. וראה ערוך השלחן שם ס"ג. וע"ד האמור במג"א ר"ס תרצ"ג.

27 לוח כולל חב"ד.

עמ' קכט, המקילין בזה. וראה בארוכה בס' 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ו.

באבילות ובתשעה באב, ישב הרבי על ארגו נמוך, שגובהו מעל ג' טפחים (וכן דעת בעל 'מנחת שלמה' בס' הליכות שלמה על ת"ב הע' 14, נדפס בקובץ 'שורון' גיליון יד עמ' תשפז, וציינו שזה דלא כמהרש"ם בס' דע"ת יו"ד ס' שפז ס"ב).

15 בנטעי גבריאל פנ"א ס"ט כ' שאומרים לפני ברהמ"ז 'על נהרות בבל, וכמדומני שאין מנהגנו כן, אלא אומרים 'שיר המעלות' כהוראת אדה"ז בסידורו (נעתק בשער הכולל פל"ד ס"ב ובפסקי הסידור שבסוף השו"ע הוצאת קה"ת ח"א במהדורה הישנה עמ' 349, ומשום מה נשמט מהמהדורה החדשה עמ' תרכו) לומר זאת בכל יום שא"א תחנון (ואין מוסיפים על האבלות יותר מהמוכרח. ואולי אדרבה – יש בזה משום עידוד, ככמה עניינים).

16 בעניין חולה בתשעה באב, בעלמא נהוג לפסוק שיאכל כרגיל (וראה פסקי תשובות ס' תקנ"ד ס"ק ט, שם מביא גם את אלה שהחמירו לאכול בשיעורים וכיו"ב. נטעי גבריאל בין המצרים ח"ב פרק סו הערה ח), וכן שמעתי מכמה מרבני אנ"ש שאינם מכירים כלל פסיקה כזו שיאכל בשיעורין בדומה ליוהכ"פ. ואף שבשו"ת הצמח צדק או"ח (במהדורת תשנ"ד: ס' קח"ק) מציע לאכול בשיעורים, הרי שם מדובר: (א) למי שרוצה להחמיר, וגם זה – רק (ב) לבריאים (שבגלל המגפה דאז ר"ל חייבים היו גם הם לאכול).

חולה וקטן האוכלים סעודה, אומרים 'שיר המעלות' – כדלעיל בהערה הקודמת [נחם' בברהמ"ז רק לאחר 'הרחמן', כיוון שיש פלוגתא אם לאומרו בברכה שלישית (ראה שער הכולל פל"ד ס"ט, נטעי גבריאל פרק סו סעיף יא וש"נ).

17 לוח כולל חב"ד.

בלילה וביום עד גמר הקינות²⁶.

תלמוד תורה:

אפילו בתשעה באב, ש"אסור לקרות בתורה" משום שנאמר 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'²⁷ – חייבים ללמוד תורה בכל רגע ורגע, אלא שהלימוד הוא בחלקי התורה המתאימים ליום זה²⁸.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה לומד בכל שנה ושנה בתשעה באב מדרש 'איכה רבה', וסוגיית 'רבי יוחנן' דפרק הניזקין (גיטין נה סע"ב – נה סע"א)²⁹.

גם במשך המעתי' לעת דתשעה באב יש לערוך 'סיום' (על מסכת מועדקטן, שהוא מהעניינים המותרים ללמוד ביום זה)³⁰.

בנוגע ללימודי יארצייט בתשעה באב: עד חצות היום, לימוד משניות דאחרי התפילה הוא בפרקי דתענית³¹ ומועדקטן (פרק ג) הידועים, ולאחר חצות היום, נוהגים בזה כמו בשאר הישועורים, היינו שהעוסק בזה בכל ימות השנה שומר עליהם

26) לוח כולל-חב"ד, ע"פ שו"ע ונו"כ סי' תקנ"ט ס"ו.

27) שו"ע או"ח ר"ס תקנ"ד.

28) "ראה שו"ע שם ס"ב. וראה שדייחמד, אסיפת דינים, מערכת בין המצרים ס"ב ס"ב, על-דרך ובדוגמת קדימת הלימוד בעניינים שהזמן גרמא, הלכות החג בחג וכיו"ב, בכל השנה. ראה טושו"ע ודאדה"ז או"ח ר"ס תכט, ובט"ז שם" – ספר-השיחות תש"נ ח"ב עמ' 574 (וכ"כ בילקוט-יוסף ח"ה עמ' 580, ובנסעי-גבריאל מהדו"ב ח"ב פרק עה הערה יז, וע"ש בשו"ת שבסוף הספר סי' יז, ועיין ביאור בזה בשיחת ש"פ דברים תשל"ד (שיחות-קודש ח"ב עמ' 340-342, נעתק ב'התקשרות' גיליון טיט עמ' 117)). וראה לקוטי-שיחות חלק ט' עמ' 250, שבשנת תש"ל המליץ כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשהורה באותה שנה על עריכת משמרות ללימוד במשך כל היממה דתשעה באב, שהמתאים ביותר בלימוד עניינא דיומא הוא רשימות כ"ק אדמו"ר ה'צמח-צדק' על מגילת איכה.

בספר-השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 547 הערה 63 מובא "שביום י"ז בתמוז ותשעה באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בבניאים) פרשת היום ע"ד 'צום הרביעי' ו'צום החמישי' (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה)". פרשת היום: מלכים"ב, כה, א"א. ירמיהו לט, ב"י, נב, יב, כז. דברי הימים"ב, לז, י"ב.

29) ספר-המנהגים.
30) ספר-השיחות תש"נ ח"ב עמ' 579 הע' 189 (ועד"ז בכ"מ, כגון לקוטי-שיחות כרך כד עמ' 336, כרך כח עמ' 287, סה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 564 הע' 117 וסה"ש תנש"א ח"ב עמ' 708 ועמ' 733). וראה להלן הערה 58.

31) אולי הכוונה למשניות ממסכת זו העוסקות בענייני התעניות, מפ"א מ"ד עד ספ"ג.

גם בתשעה באב³².

לעניין לימוד חסידות, משמע שמותר³³.

אין נוהגים לישון על הארץ או לשים אבן תחת הראש³⁴.

שחרית:

שיעור נטילת-ידיים שחרית בתשעה באב – רק עד קשרי האצבעות. אם יש לכלוך על-גבי העיניים והרגילות היא לשטוף לכלוך זה במים – מותר³⁵.

אין מברכים "שעשה לי כל צורכי"³⁶ עד למחרתו³⁷.

בשחרית³⁸ אין מניחים טלית ותפילין³⁹. אין

32) אג"ק חלק יא עמ' שו. ומציין שם ללוח היום-יום ביום זה, והכוונה לומר שלימודי יארצייט דינם כמו שיעורי חת"ת. (ומה שבתשעה באב תשמ"ח סיימ הרבי במנחה דת"ב את המשניות דמו"ק, הייתה הנהגה חד-פעמית).

33) בספר-המנהגים עמ' 77 מובא בשם הרה"צ הרה"ח ר' הלל מפאריטש ז"ל, שאבל ר"ל בימי השבעה לומד פנימיות התורה. והרי אבל חמור בעניין זה מתשעה באב, כמבואר בטור יו"ד סו"ס שפד. וראה 'רשימות היומן' עמ' קנה). ש"ק אדמו"ר מהורש"ב למד פעם דא"ח בתשעה באב, "וכנראה למיגרס בעלמא" (כ"כ המאירי מו"ק כא, בקשר לדברי מוסר]. וראה גם ספר-המנהגים עמ' 46 והערה 11. וע"ע 'לשמע און' ס"ע רטו. ומ"מ רצוי ללמוד מעניינא דיומא, ראה המובא לעיל הערה 29, ולהלן הערה 40.

34) ספר המנהגים.

35) לוח כולל-חב"ד, על-פי שו"ע אדה"ז סי' תר"ג ס"ג.

36) סידור אדה"ז, וכן הוא בכתבי האריז"ל – ספר-המנהגים שם.

37) הוראת הצמח-צדק בשם רבנו הזקן, ודלא כיש נוהגים לברך בלילה כשנועל הסנדל – ספר-המנהגים שם.

38) ולכאורה, כיוון שאין מניעה ללמוד היום פנימיות התורה (ראה לעיל הערה 34), הנהוגים לומר פרק תניא לפני התפילה (סה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 412, ובכ"מ. ובסה"ש תש"נ ח"א עמ' 246: "על הסדר, או באופן אחר"), יאמרו זאת גם היום (ועדף ללמוד מעניינא דיומא, כמו באנה"ת פ"ז).

39) ע"פ ס' המנהגים, מטור ושולחן-ערוך סימן תקנ"ה ס"א. בטור כתב "ויש שאינן רוצין לשנות המנהג, וגם אינן רוצין להיות בלא ציצית, ומתעטפין בטלית-קטן תחת בגדיהם". ובב"י בשם האגור (ס' תתמו) "היחידים לובשין ט"ק תחת בגדיהם בלי ברכה". ובשו"ע ס"א כתב זאת כמנהג כללי: "לובשים ט"ק תחת הבגדים בלא ברכה". הביטוי "תחת בגדיהם", הוא בניגוד לדברי הטור ס' ח והשו"ע שם ס"א "עיקר מצות ט"ק ללבוש על בגדי" – ז"א שמדין השו"ע (והרמ"א – שלא הגיה ע"ז מאומה) אין להוציא הציציות לחוץ עד חצות [כמ"ש בלוח דבר בעתו, וכן נהגו בישיבת תו"ת בצרפת], ודלא כמנהג העולם ואנ"ש.

למעשה יש ללבוש את הט"ק שישנו בו בלילה, או עכ"פ ללבשו כשהידיים אינן נקיות, כדי שלא להתחייב בברכה (ראה לקט יושר עמ' קי ענין ג, משנ"ב ס"ק ב, ולוח דבר בעתו).

ומדלגים פסוק "ואני זאת בריתי". קדיש שלם בלא תתקבל. עלינו. קדיש יתום. בסיום תפילת שחרית אין אומרים 'שיר של יום' ו'אין כאלוקינו'. לאחר מכן קורא כל אחד ואחד לעצמו 'איכה'⁴⁸.

אם יש ברית-מילה, מלים אחר הקינות⁴⁹. האב והאם, המוהל והסנדק מותרים ללבוש בגדי שבת (אך לא נעליים) עד אחר המילה. מברכים על הכוס ונותנים לתינוקות⁵⁰.

אין 'שאלת שלום' בתשעה באב. וכן אין לומר 'בוקר טוב' וכדומה, או לשלוח שי לחברו. מי שאינו יודע מכך ונותן שלום, משיבים לו בשפה רפה ובכבוד ראש, וטוב שיודיענו שתשעה באב היום⁵¹.

אמירת תהילים היום: רק לפני מנחה⁵² ואילך (השלמה - אחרי חצות הלילה, כרגיל⁵³).

אמירת חומש ותניא דחת"ת היום: רק לפני מנחה⁵⁴ ואילך (השלמה - מצאת הכוכבים, כרגיל).

לימוד הרמב"ם היום: רק במוצאי היום⁵⁵.

לימוד ענייני בית-הבחירה: אחרי חצות היום⁵⁶

(48) לוח כולל-חב"ד.

(49) בספר מהרי"ל - מנהגים (הוצאת מכון-ירושלים ס"ע רנה) איתא, שאז, ב'ובא לציון', כן אומרים 'ואני זאת בריתי'. וצ"ב מנהגנו בזה.

(50) לוח כולל-חב"ד.

(51) שו"ע ס' תקנ"ד ס"כ ומשנה-ברורה שם.

(52) ראה בס' 'תורת מנחם - מנחם ציון' ח"א עמ' 312 שהרבי הסביר שבתהילים יש 'נעימות וזמירות' שזהו ענין של שמחה, שלכן לא אמר תהילים (ברבים) בימי ה'שבעה' בשנת תשמ"ח, עיי"ש הציון לענין ת"ב בשחרית.

נשים רשאיות, לכאורה, לומר (אם נוהגות בזה): שיר-שליים, 'אין כאלוקינו', חת"ו (מה שהורה להן הרבי) ענייני 'בית הבחירה' - מייד אחרי חצות היום. גברים אומרים זאת כדלהלן רק אחרי ק"ש בתפילין דרש"י - כנראה כסדר ההשלמה דשחרית.

(53) מפשטות הלשון בספר-המנהגים "וכל השיעורים השייכים לשחרית".

(54) ספר-המנהגים - מנהגי ת"ב. לכאורה, את שיעור התניא ניתן היה לומר בבוקר, ראה לעיל ובהערה 34, אבל מהלשון 'כל השיעורים' משמע שסדר האמירה צ"ל דווקא אחרי שחרית. ואגב, התניא שהרבי היה אומר לפני התפילה, לא היה מהשיעור היומי.

(55) כן הוא ב'מורה שיעור' הרמב"ם (מוגה). ואולי כיוון שלא רצה הרבי להקל בדן ת"ב, קבע מראש שילמדו זאת בלילה לימוד כסדרו, לא בגדר 'השלמה' (משא"כ חת"ת, כמבואר בא"ק כרך יג עמ' שלא), אף שבכל יום ייקרו ביום דווקא, כמ"ש בסה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 194 הערה 39.

(56) והעירני ח"א, שאולי כיוון שמתור ללמוד ענייני בית-הבחירה

אוחזים את הציציות בברוך-שאמר ובקריאת שמע⁴⁰.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה לובש הטלית בבוקר ופושטו, ואחר-כך מניח התפילין ומתפלל בהן - כל זה בחדרו, שלא ירגישו בדבר. ובעת שהתפללו - אמר תהילים וכיו"ב⁴¹.

הש"ץ אומר 'עננו' בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו'. שכח לאומרה וזכר קודם שאמר "ה" מחתימת רפאנו - חוזר ואומר 'עננו' ו'רפאנו', ואם כבר אמר "ה" - אומר 'עננו' בברכת 'שמע קולנו' וחותם: "ברוך אתה ה', העונה בעת צרה ושומע תפילה". שכח גם שם - אומרה ככרכה בפני עצמה אחר 'שים שלום'⁴².

בשחרית אין נשיאת כפיים, ואין הש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו...". אין אומרים תחנון. הש"ץ אומר חצי קדיש. קוראים לשלושה אנשים⁴³ בפרשת ואתחנן "כי תוליד בנים", והשלישי הוא המפטיר. חצי קדיש⁴⁴. הפטרה בירמיהו (ח, יג - ט, כג) "אסוף אסיפם"⁴⁵. מחזירים הספר לארון. "ההללו".

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה עולה למפטיר. ולפעמים גם בשחרית וגם במנחה⁴⁶.

אמירת כל הקינות⁴⁷. אשרי. ובא לציון גואל,

(40) מנהג העולם, נטעי-גבריאל פנ"ח סכ"ב וש"נ.

(41) משיחת כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע - ספר-המנהגים, ועיי"ש בהערה. וראה 'רשימות היומן' (הנ"ל הערה 34).

(42) לוח כולל-חב"ד בצום גדליה, ע"פ שו"ע אדה"ז ס' קיט ס"ה.

(43) מי שאינו מתענה - ישתדל (אם אפשר - באמירה לגבאי מראש) שלא יקראוהו לעלות לתורה, ראה הדעות בס' פסקי-תשובות ס' תקס"ה ס"ק ז.

(44) וכן נהג הרבי (בשנת תשמ"ח), וכמ"ש בשערי-אפרים שער ח סעיף צט, וזאת למרות דברי אדה"ז (ע"פ המג"א) בשו"ע שלו ס' רפב ס"ב ו"ח, שאין להפסיק בקדיש בין המפטיר להפטרה (וכמו שהקשה בגיליון רע"א לס' תקנ"ט ס"ד). וראה בס' בירור-הלכה תנינא ס' תקנ"ט, שריכוז עשרות שיטות הסבורות שיש לנהוג כן (אך לא ביאר הטעם). הנושא נדון ב'התקשרות', גיליונות: תתל"ו, תתמ"ו, תתנ"ו.

(45) מ"א ס' תקנ"ט ס"ד.

(46) ספר המנהגים.

(47) לאמירת פיוט 'אלי ציון' - נהג הרבי לעמוד (המנהגים השונים בזה ראה נטעי-גבריאל פרק סא סעיף יב, וש"נ).

אין אומרים את הקינות שחברו בדורותינו לזכר קדושי השואה (ראה 'כפר חב"ד' גיליון 1005 שהרבי שלל זאת. וראה נטעי-גבריאל שם ס"ד).

קריאת שמע (כדי לומר קריאת שמע בתפילין, אומרים את כל שלוש הפרשיות⁶⁴). שירי של יום. אין כאלוקינו, וכל השיעורים (וענייני בית הבחירה⁶⁵) השייכים לשחרית⁶⁶.

אחר כך⁶⁷ סדר תפילת מנחה: וידבר. קטורת. אשרי. חצי קדיש. קוראים 'ויחל' לשלושה אנשים, והשלישי מפטיר ב'דרשו ה' בהימצאו'. יהללו. חצי קדיש⁶⁸. שמונה עשרה. אומרים 'נחם ב'בונה ירושלים', ו'עננו' (בתפילת לחש) ב'שומע תפילה'⁶⁹. שכח 'נחם' - אומרה בכרכת 'שמע קולנו' אחר 'עננו', או ב'רצה' קודם 'ותחזינה', או ב'מודים' קודם 'ועל כולם', ואם שכח - אינו חוזר. שכח 'עננו' - יאמרה (ללא חתימה) אחר 'אלוקי נצור' קודם 'היו לרצון'.

בחזרת הש"ץ אומר 'עננו' בין 'גואל' ל'רופא', 'נחם' ב'בונה ירושלים', 'אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו... (או נשיאת כפיים - לנהוגים אותה בכל יום. ונוטלים תחילה ידיהם עד הפרק⁷⁰). קדיש תתקבל. עלינו. קדיש יתום⁸.

לאחר מנחה (קודם השקיעה⁷¹), מניחים תפילין

64 ודלא כמשה ברורה סי' תקנ"ה ס"ק ה. וראה בס' מנהג ישראל תורה' סי' תקנ"ה ס"ק ג, ובספר 'נטעי גבריאל' הל' בין המצרים, בשו"ת שבסוף הספר (במהדו"ב - סימן יט) בענין זה. אך אין לחזור תיבות 'ה' אלוקים' אמת' (ראה אג"ק חט"ז עמ' רצד). 65 ראה ספר השיחות תנש"א ח"ב עמ' 691 (ושם, שיש לזה השלמה במוצאי היום). אך בשיעור הרמב"ם היום, ההוראה במורה שיעור, המוגה, היא ללומדו (רק) במוצאי תשעה באב. (ראה 'התקשרות' גיליון כח עמ' 16, גיליון לו עמ' 15 וגיליון נב עמ' 16).

66 ספר המנהגים. ראה גם אג"ק חלק יז עמ' קמו, שטוב ללמוד שיעורי חת"ת בסמוך לשחרית. ובשו"ע אדה"י סי' קנה ס"א, שכן עדיף לגבי כל שיעורי תורה הנלמדים ביום.

67 ספר המנהגים. סדר התפילה - לוח כולל חב"ד. 68 כשהתפלל הרבי כש"ץ, התחיל את החצי קדיש במנחת ת"צ מייד לאחר סיום ברכות ההפטרה (כדי למנוע הפסק, ע"ד מנהגנו במנחת ש"ק), ותוך כדי אמירתו אמרו 'יהללו' והחזירו את הס"ת לארון הקודש.

69 מי שאינו מתענה, לא יאמר 'עננו' (גם לא 'ביום צום התענית הזה'). ראה הדעות בזה בפסקי תשובות סי' תקס"ה ס"ק א.

70 הוראת הרבי ביו"כ, ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' אלול-תשרי עמ' ריו, ושם, שגם הם צריכים ליטול ידיהם במוצאי היום ג"פ לסירוגין עד הפרק.

71 ראה פסקי הסידור אות נג. קובץ 'אהלי שם' גיליון ז, עמ' רלח. אך מסתבר, שמי שלא הניח עדיין - יניח גם אחרי השקיעה (בכל

(השלמה - מצאת הכוכבים)⁵⁷.

עד חצות היום⁵⁸, אסור לעשות מלאכה שיש בה שיהוי קצת. ואין מכינים צורכי סעודה⁵⁹. ואין יושבים על הספסל⁶⁰.

כתב הרבי נשיא דורנו: "לא ראיתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר הולך לבית החיים בתשעה באב"⁶¹.

מנחה:

תפילת מנחה - בשעה מאוחרת יחסית⁶². 'אגרא דתעניתא' (=דמי הסעודות שנחסכו בגלל התענית) - נותנים לצדקה לפני תפילת מנחה⁶³.

מתעטפים בטלית ומניחים תפילין בכרכה.

אחה"צ - מי שהגיע לשם לפי סדר לימודו, יוכל גם לסיים אז מס' מידות ותמיד, אף שבשיחות (כמה מהן צוינו לעיל בהערה 31) לא נזכרה בפירוש בענין הסיים היום אלא מס' מו"ק (אלא שברוב המקומות הלשון היא "בלימוד המותר אז ע"פ שו"ע" וכד'). ועצ"ע. 57 סה"ש תנש"א ח"ב עמ' 691 סוף הערה 87. והנה בלקוטי שיחות כך כח עמ' 286 איתא, שהואיל והשיעורים בתורה הם "חיי נפשו", הרי זה גם למי "דלא ידע מאי קאמר" (למרות שכמובן, מאותה סיבה, צריך לעשות הכול עלי-מנת להתעמק בהם), וזה כולל חת"ת, רמב"ם ו'בית הבחירה', עיי"ש. וכנראה שזו גם הסיבה להיתר אמירתם בת"ב אחה"צ (אף שמדינא ניתן היה לאומרים בבוקר, מצד צער, או מדין "להוט אחר התורה", או מצד "סדר היום", אך בפועל ההוראה היא להחמיר ולדחותם לאחר חצות - ראה נטעי גבריאל הל' אבילות ח"ב פרק קו הערות ה"א).

58 ב'תורת מנחם - התועודיות' תשי"א שבהערה 23: "כפי שראיתי על הרבי - הנה בתשעה באב לאחר חצות היום לא היתה ניכרת עליו מתיחות ועצבות".

59 וכבר כתבו, שיותר טוב לעסוק בצורכי סעודה אפילו קודם חצות, מאשר לדבר דברים בטלים וכדומה (טור ברקת סי' תקנ"ט ס"ק י').

60 לוח כולל חב"ד, עליפי שו"ע שם סכ"ב ונו"כ.

61 ספר המנהגים עמ' 47. וראה הסבר ע"ז באג"ק חלק יא עמ' שז.

62 ספר המנהגים שם, ע"פ שו"ע אדה"י סימן קכט. וראה בס' מנהגי ישראל תורה' סי' תקנ"ה ס"ב, שיש המתפללים מנחה גדולה בת"ב כורזין מקדימין להנחת תפילין, ודחה זאת. וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מתפלל בקביעות בכל התעניות, כולל תשעה באב, בשעה הרגילה לתפילת מנחה בכל יום (15:15).

בכ"ה החיים סי' תקנ"ט ס"ק יט הביא מס' פתחי עולם (שמחברו היה מחסידי חב"ד), שבמנחה תולין את הפרוכת במקומה כמו שלובשים את הטלית. וכן מנהגנו, וכך נהגו אצל הרבי (הרה"ח רי"ל ש' גרונר).

63 כדאיתא בספרים (מטה משה סי' תשנ"ו, אליה רבה סי' תקס"ו ס"ק ב) שביום התענית יש ליתן סכום הסעודות לצדקה, כדי שדמי המאכלים שאינו אוכל ושותה באותו יום אכן יעלו לקדושה ממש - 'התועודיות' תשמ"ח ח"ב עמ' 460.

דרבננות⁷² ואומרים קריאת שמע, קדש, והיה כי יביאך, ושש זכירות⁷³.
סיום הצום: בצאת הכוכבים.

יום רביעי במנחם-אב

"כמדומה, שבלייל מוצאי תשעה באב נוטלין את הידיים ג' פעמים לסירוגין כמו נטילת ידיים שחרית, אבל בלא ברכה"⁷⁴. הנטילה – לפני קידוש לבנה⁷⁵. וכן נועלים הנעליים ורוחצים הפנים תחילה⁷⁶.
בלילה אין אוכלים בשר ואין שותים יין⁷⁷.

(יום). וראה דיון בזה בה' התקשרות' גיליונות: תשפ"ג, תשפ"ז, ת"ת, תת"ז.

(72) לעצם ההנחה בת"ב – "מסיפורי כ"ק מו"ח אדמו"ר על-דבר הנהגות אביו כ"ק אדמו"ר מהרש"ב. והוא דלא כמו שכתב במשמרת-שלום ס"מ משו"ת הרמ"ע מפאנו" – ספר-המנהגים שם [וראה שם להלן עמ' 77 אודות אבל ר"ל בתוך שבעה שיניח תפילין דר"ת, בשם הרה"צ הרה"ח ר' הלל מפאריטש, ושכן מובא בשם המקובל מוהר"ר שלום שרעבי].

(73) ספר-המנהגים, והאמירות – ה"ה מכלל סדר היום.

(74) "לא שמעתי זה בפירוש, והאמירות – אבל למדתיה מהנהגת מוצאי יום-הכיפורים" – ספר-המנהגים.

(75) כמו במוצאי יום-הכיפורים – אג"ח חלק כ עמ' רפד.

(76) לוח כולל-חב"ד.

(77) על-פי הרמ"א ס' תקנ"ח.

לאחר קידוש לבנה במוצאי ת"ב תש"ל, החלו הת' לומר בנוכחות הרבי "כי אלוקים יושעי ציון", והרבי נוף בהם מיידית ושאל "היכן המשפיע?", באומרו שזה דבר טוב, אבל ע"פ שו"ע צריך להמתין עד מחר בצהרים.

ולהעיר ממנהג העולם לומר ולרקד "טובים מאורות" בסוף קידוש לבנה, גם במוצאי ת"ב (לוח דבר בעתו. נטעי-גבריאל פמ"ט הערה ז וס"פ פ"ז).

עד חצות היום יש להימנע גם מברכת 'שהחיינו'⁷⁸.

אולי יש לומר שבהוספה בלימוד (דט"ו באב) מתחילים כבר מתשעה באב ואילך⁷⁹.

יש לערוך 'סיום' גם במוצאי תשעה באב⁸⁰.

הרבי הציע להתוועד שלוש פעמים אחרי ת"ב: "ועליכל פנים: בחמשה-עשר באב, ובשבת "שלו" – שלאחריו, ובשבת שלאחריה, שבת מברכים חודש אלול, חודש החשבון (והתשלומין) דימות שנה זו. ובשלוש פעמים הווי חזקה..."⁸¹.
"...ולקשר ה'סיום' (ב'משפט' – הלכה) גם עם נתינה לצדקה. ובמקום המתאים – לקשר את ה'סיום' – "יומא טבא לרבנן" – גם עם סעודה והתוועדות. ויש לפרסם זאת בכל מקום האפשרי..."⁸².

"הנוסעים למקומות שונים... ייקחו עמם קופת צדקה... שמזכירה ומעוררת אודות נתינת הצדקה בפועל"⁸³.

(78) בלוח כולל-חב"ד משמע שאסור עד חצות, וכן מנהג העולם. מאידך הרה"ק מבארדיטשוב נ"ע פירש דברי המג"א שגם בשר ויין שרי (משחרית), ארוחת-חיים תקנ"ח סק"א בשמו. וראה ביה"ל תקנ"ח ד"ה עד חצות. נטעי-גבריאל בין המצרים ח"ב פרק פט ס"ז. ש"ש כהלכתה ח"ב פמ"ב הע' טריטז. בירור הלכה סו"ס תקנ"ח. שו"ת: שאלת יעב"ץ ח"א סי' צו. אוינדברו ח"ח סי' מ. אבן-ישראל ח"ז סי' כז. יחווה-דעת ח"ה סי' מא. פסקי-תשובות שם ס"ק ד.

(79) לקוטי שיחות חלק יד עמ' 206, הערה ד"ה 'בנתנם סימן', עיי"ש.

(80) "ועי"ז תהיה מעלה נוספת – שני סיומים (בת"ב עצמו ובמוצאי ת"ב), ש'כפול' קשור עם הגאולה" – 'התוועדויות' תשמ"ט ח"ד עמ' 94.

(81) לקוטי שיחות חלק לט עמ' 229.

(82) ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 733.

(83) 'התוועדויות' תשמ"ח ח"ד עמ' 121, 123.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעיהו ע"ה דייטש